

İbtidai araşdırma təcrübəsindən irəliləyən bəzi aktual problemlər

yətlərdən istifadə edərək öz-gənini əmlakını və ya əmlaka olan hüquqlarını aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirməsi başa düşülməlidir. Həmin tövsifedici əlamət o halda mövcud olacaqdır ki, təqsirləndirilən zərərçəkmiş şəxsi aldadarkən və ya onun etibarından sui-istifadə edərkən məhz öz qulluq mövqeyindən istifadə etmiş olsun. Bu qəbildən olan cinayəti tək dövlət hakimiyyəti və yerli idarəetmə orqanlarının vəzifəli şəxsləri deyil, həm də digər kateqoriyadan olan dövlət və ya bələdiyyə qulluqçuları

tərəfindən törədilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13-cü maddəsinə əsasən mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur.

İnsan hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə əsasən hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən dinc istifadə etmək hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Mülkiyyət cəmiyyətin iqtisadi özülünü təşkil edən mühüm iqtisadi və hüquqi kateqoriyadır. Cinayət qanunvericiliyi də mülkiyyətin bütün formalarının bərabərliyini və mülkiyyət hüququnun subyektlərinin hüquq və mənafeələrinin eyni dərəcədə mühafizə olunmasını nəzərdə tutur. Mülkiyyət əleyhinə yönəlmiş cinayətlərin ən çox yayılan növlərindən biri dələduzluqdur. İlbəil bu qəbildən olan cinayətlərin sayında kifayət qədər ciddi artım müşahidə olunur.

Azərbaycan Respublikası CM-in 178.2.3-cü maddəsində şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayətinin törədilməsi tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmuşdur. Dələduzluğun şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi təqsirləndirilən şəxsin tutduğu vəzifə ilə əlaqədar ona verilmiş səlahiyyətlərdən istifadə edərək öz-gənini əmlakını və ya əmlaka olan hüquqlarını aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirməsi başa düşülməlidir. Həmin tövsifedici əlamət o halda mövcud olacaqdır ki, təqsirləndirilən zərərçəkmiş şəxsi aldadarkən və ya onun etibarından sui-istifadə edərkən məhz öz qulluq mövqeyindən istifadə etmiş olsun. Bu qəbildən olan cinayəti tək dövlət hakimiyyəti və yerli idarəetmə orqanlarının vəzifəli şəxsləri deyil, həm də digər kateqoriyadan olan dövlət və ya bələdiyyə qulluqçuları

tərəfindən törədilə bilər. “Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 11 iyun 2015-ci il tarixli 7 №-li qərarın 23-cü bəndinə görə dələduzluğun şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi (CM-in 178.2.3-cü maddəsi) dedikdə, həmin əməlin CM-in 308-ci maddəsinin qeydində göstərilən vəzifəli şəxslərlə yanaşı, vəzifəli şəxs olmayan, lakin müəyyən səlahiyyətlərə malik olan digər şəxslər tərəfindən də törədilməsi başa düşülür. Qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətmiş vəzifəli şəxsin əməli CM-in 178.2.3-cü maddəsi ilə tam əhatə olunduğundan həmin əməlin əlavə olaraq CM-nin 308, 309 və ya 341-ci maddələri ilə tövsif edilməsinə ehtiyac olmur.

Şəxsin qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayəti törətməsini təşkil etmiş, yaxud onu bu əməli törətməyə təhrik etmiş və ya ona kömək göstərmiş digər şəxslərin əməlləri müvafiq olaraq CM-in 32.3, 32.4 və 32.5-ci maddələrinə istinad edilməklə CM-in 178.2.3-cü maddəsi ilə tövsif edilir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası CM-in 178.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməli bir qayda olaraq vəzifəli şəxs tərəfindən törədilir.

Bu baxımdan həmin maddənin istintaq aidiyyətinin Azərbaycan Respublikası CPM-in 215.3.1-ci maddəsinə əlavə edilməklə, bu maddə ilə cinayət işlərinin prokurorluqda aparılması zəruridir. Belə ki, bu qəbildən olan cinayətlərin cəmiyyətin mənafeyinə qəsd edən xarakteri, həmin cinayətlərin şəxslərin öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə, yəni müəyyən səlahiyyətlərə malik vəzifəli şəxslər tərəfindən törədilməsi nəzərə alınmalıdır.

Başqa ölkələrin Cinayət Məcəlləsində də dələduzluğun şəxsin öz qulluq mövqeyindən istifadə edilməklə törədilməsi kimi tövsifedici əlamət göstərilmişdir. Məsələn, Gürcüstanın CM-in 180-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin «a» bəndi, Qazaxstan Respublikasının CM-in 190-cı maddəsinin 2-ci hissəsinin 3-cü bəndində qeyd olunan cinayət əlaməti göstərilmişdir. RF CM-in 159-cu maddəsinin 3-cü hissəsində dələduzluğun şəxsin öz qulluq mövqeyindən istifadə edilməklə törədilməsi cinayəti nəzərdə tutulmuşdur. Həmin Məcəllədə həmçinin ayrıca maddələr kimi dələduzluğun kredit sahəsində (159.1.), dələduzluğun elektron vəsaitlərin alınması zamanı (159.2.), dələduzluğun sığorta sahəsində (159.3.), dələduzluğun kompyuter informasiya sahəsində törədilməsi (159.5.) və s.

Ukraynanın CM-in 190-cı maddəsi, Qırğızıstan Respublikasının CM-in 204-cü və Belarus Respublikasının CM-in 209-cu maddəsində dələduzluğun şəxsin qulluq mövqeyindən istifadə edilməklə törədilməsi nəzərdə tutulmamışdır.

Qulluq mövqeyindən istifadə edilməklə dələduzluq cinayətlərinin istintaqı Qazaxstan antikorrupsiya xidməti tərəfindən aparılır. Rusiya Federasiyası CPM-in 151-ci maddəsinin 5-ci hissəsində şəxsin öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə dələduzluq cinayətin törədilməsi onu müəyyən etmiş istintaq orqanının müstəntiqləri tərəfindən aparıla bilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Almaniya Federativ Respublikasının CM-in 263-cü maddəsi dələduzluğa həsr olunub və həmin cinayətlər üzrə cinayət təqibi qeyd olunan ölkənin CPM-in 309-cu maddəsinə uyğun olaraq prokurorluq tərəfindən təhqiqat formasında həyata keçirilir və şəxsə dövlət adından ittiham elan olunmaqla, cinayət işi məhkəməyə göndərilir.

Digər tərəfdən, 2021-ci ilin 1 iyun tarixindən vahid Avropa Prokurorluğu (European Public Prosecutor's Office EPPO) fəaliyyətə başlamışdır. Avropa Prokurorluğunun fəaliyyətində Avropa birliyinin 22 dövləti iştirak edir. Həmin prokurorluğun səlahiyyətlərinə

dələduzluq cinayəti törətmiş şəxslərin müəyyən edilməsi və məsuliyyətə cəlb olunması, korrupsiya və mənimsəmə, çirkli pulların yuyulması və ya Avropa birliyi tərəfindən ayrılan pulların israf edilməsinin qarşısının alınması aid edilmişdir. Eyni zamanda, prokurorluğa transsərhəd dələduzluğa qarşı mübarizə aparılması səlahiyyəti də verilmişdir. Beləliklə, yaradılan yeni orqan Avropa birliyinə üzv olan dövlətlərin ərazisində huququn aliliyini təmin edən birinci kəsərli instrument kimi, unikal istintaq səlahiyyətlərinə malik olacaqdır.

Azərbaycan Respublikası CM-in 73-1.2-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin 178.2, 179.2, 186.2.1, 189-1.2-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməli (əməlləri) törətmiş, zərərçəkmiş şəxslə barışmış və dəymiş ziyanı tamamilə ödəmiş şəxs, cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın iyirmi beş faizi miqdarında dövlət büdcəsinə ödəniş etdikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir.

Qeyd olunan Məcəllənin 73-1.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq bu Məcəllənin 178.3, 178.4, 179.3, 179.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməli (əməlləri) törətmiş, zərərçəkmiş şəxslə barışmış və dəymiş ziyanı tamamilə ödəmiş şəxs, cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın əlli faizi miqdarında dövlət büdcəsinə ödəniş etdikdə, cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilər.

«Prokurorluq haqqında» Qanunun 39-cu maddəsinə əsasən prokurorluğun maliyyələşdirilməsi, o cümlədən əsaslı təmir və digər təchizat məsələləri dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına həyata keçirilir. Prokurorluğun maddi-texniki təminatı mərkəzləşdirilmiş qaydada həyata keçirilir. Prokurorluğun yerləşdiyi torpaq sahəsi, binalar, tikinti və qurğular, habelə dövlət büdcəsi hesabına əldə olunmuş daşınan və daşınmaz əmlak dövlət mülkiyyəti hesab edilir.

Prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsini gücləndirmək və prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək məqsədilə aşağıdakı vəsaitlər Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun xəzinə hesabına köçürülür:

– prokurorluq orqanları tərəfindən istintaq olunan cinayət işləri və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallar üzrə cinayət nəticəsində dövlətə vurulmuş ziyanın ödənilməsi üçün ibtidai araşdırma dövründə dövlət büdcəsinə köçürülmüş vəsaitin 5 faizi;

– prokurorluq orqanları tərəfindən istintaq olunan cinayət işləri üzrə Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada

şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi üçün dövlət büdcəsinə edilmiş ödənişdən daxil olan vəsaitin 5 faizi;

– Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada prokuror tərəfindən baxılması üçün məhkəməyə göndərilmiş inzibati xətalara dair işlər üzrə tətbiq edilən cərimələrdən daxil olan vəsaitin 23 faizi.

Bu maddənin dördüncü hissəsində nəzərdə tutulmuş vəsaitdən istifadə qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunur.

“Prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsini

gücləndirmək və prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun xəzinə hesabına köçürülən vəsaitdən istifadə Qaydası”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 16 iyul 2021-ci il tarixdə Fərman imzalanmışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası CM-in 178.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət işlərinin istintaqı prokurorluqda aparıldığı halda, prokurorluğun xəzinəsinə köçürülən vəsaitin artmasına səbəb olacaq.

***

23.07.2021-ci il tarixdə videoformat vasitəsilə keçirilən kollegiya iclasında Baş prokuror, II dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri Kamran Əliyev çıxışında bildirmişdir ki, bir çox rayon prokurorluğunun əməkdaşları tərəfindən törədilən və ya hazırlanan cinayətlərlə bağlı məlumatlara baxılarkən Azərbaycan Respublikası CPM-in 207-ci maddəsində nəzərdə tutulan müddətlər pozulmaqla, qərarlar qəbul olunur.

Xətai rayon prokurorluğunda 2021-ci ilin birinci yarısında 36 cinayət xarakterli məlumat üzrə aparılan araşdırma zamanı müddət pozuntusuna yol verilmişdir. Müddət pozuntusuna yol verilməsi səbəbləri məhkəmə-tibbi, məhkəmə – əmtəəşünaslıq, həkim səhvləri ilə bağlı müvafiq ekspertiza rəylərin gec verilməsidir.

«Məhkəmə-ekspertiza fəaliyyəti haqqında» Qanunun 22-ci maddəsinə əsasən məhkəmə ekspertizasının aparılması müddətləri Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual, Mülki Prosesual və İnzibati Xətalər məəcəllələrinə müvafiq olaraq müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 271.1-ci maddəsinə əsasən ekspertiza təyin edilməsi haqqında müstəntiqin qərarının ekspertə daxil olduğu və ya ekspertlə müdafiə tərəfi arasında müqavilənin bağlandığı vaxtdan 1 (bir) aydan gec olmayaraq ekspert zəruri tədqiqatlar aparır, yazılı rəy tərtib edir, onu öz imzası ilə təsdiq edir və dərhal ekspertizanı təyin etmiş şəxsə və ya müdafiə tərəfinə göndərir.

Buna baxmayaraq, iş yükü, ekspertlərin sayının azlığı, pandemiya və sair bu kimi hallarla bağlı ekspertiza rəyləri vaxtında onu təyin etmiş şəxsə göndərilir.

Təcrübədə bəzən müddət ötürülməsinə deyə eks-

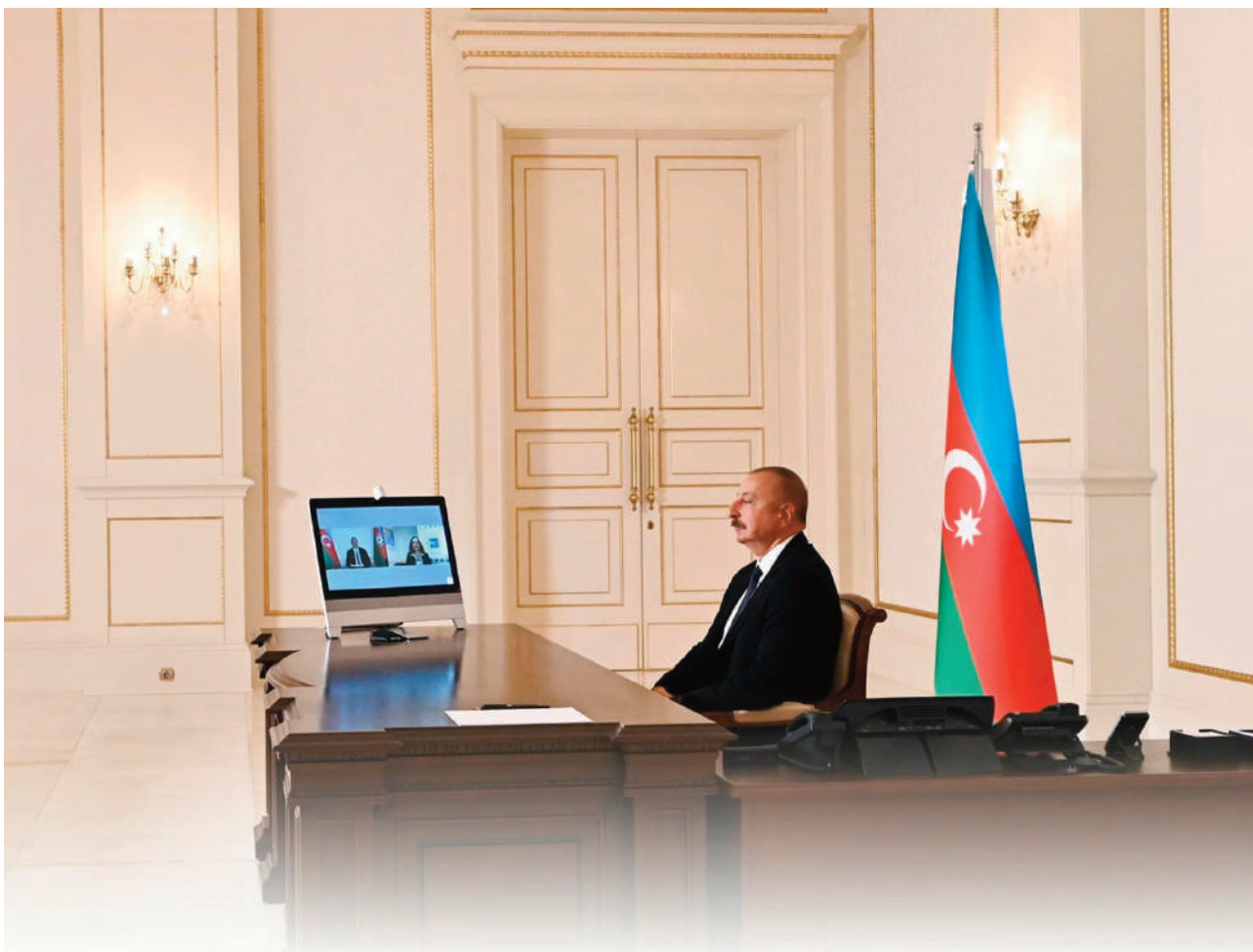
pertiza rəyi alınmadan qərar qəbul olunur və rəy daxil olduqdan sonra həmin qərarlar ləğv olunur.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 207.1-ci və 207.1.2-ci maddələrinə əsasən təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror zəruri hallarda törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumat (aşkar cinayətlər haqqında məlumatlar istisna olmaqla) alındıqdan sonra 3 (üç) gün müddətində, bu mümkün olmadıqda 10 (on) gündən, ekspertin rəyinin alınması ilə əlaqədar və ya bu Məcəllənin 207.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda isə 30 (otuz) gündən artıq olmayan müddətdə cinayət işinin başlanması üçün əsasların kifayət qədər olmasına dair ilkin yoxlama aparır.

Belarus Respublikalarının CPM-də istintaq şöbəsinin rəisi və prokuror tərəfindən ilkin yoxlama materialı üzrə müddətinin uzadılması məsələsi öz əksini tapmışdır (Belarus Respublikası CPM-in 173-cü maddəsinin 4-cü hissəsi).

Hesab edirəm ki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 207.1.2-ci maddəsində 30 (otuz) gündən artıq olmayan müddətdə sözümdən sonra «müstəsna hallarda ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən törədilən və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumat üzrə ilkin yoxlama aparılması müddəti uzadılmaya səbəb olan konkret, faktiki hallar göstəriməklə, 1 (bir) aya qədər uzadıla bilər» sözləri əlavə olunmalıdır. Bu halda törədilən və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumat üzrə ilkin yoxlama zamanı müddət pozuntusunun qarşısı alınmış olacaqdır.

Sərdar İmanov,
Xətai rayon prokuroru
baş ədliyyə müşaviri

MÜHARİBƏ BİTDİKDƏN VƏ MÜNAQIŞƏ ÖZ HƏLLİNİ TAPDIQDAN SONRA ARTIĞ MÖVCUD OLMAYAN “QURUMUN” STATUSU HAQQINDA DANIŞMAĞIN YERİ YOXDUR.

Bizim ərazimizdə **Dağlıq Qarabağ inzibati vahidi yoxdur.** Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonaları var.

İLHAM
ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ

PresidentIlhamAliyev
 azpresident

presidentaz
 presidentaz